

Konec dohody o obilí rozváže Rusku ruce

- CZ24 News | 20. července 2023

RUSKO: Rusko zastavilo plnění jedné z klíčových dohod, které Ukrajině přinesly miliardy dolarů - takzvané obilné dohody. “Obilná dohoda se zapsala do historie,” prohlásil turecký prezident Erdogan. Proč je kromě Ukrajiny nejvíce zasaženo právě Turecko v důsledku ukončení dohody - a jak dění ovlivní velkou hru v geopolitice?

Odmítnutí Ruska prodloužit dohodu o obilninách se dlouho předpokládalo. Mezinárodní **společenství nikdy nesplnilo body dohody**, o které mělo Rusko zájem, a **Ukrajina opakovaně podnikla kroky k podkopání dohody**. Jedná se o útoky z demilitarizované zóny Černého moře bezpilotními čluny na Sevastopol a lodě, které střeží plynovody položené na dně moře. Jedná se o narušení čpavkovodu Togliatti - Oděsa a poslední útok na krymský most.

Obilí, které mělo zachránit před hladem obyvatele nejchudších rozvojových zemí, směřovalo převážně do západní Evropy. Pět nejchudších zemí (Afgánistán, Etiopie, Somálsko, Súdán a Jemen) dostalo jen 2,5 % vyvezeného obilí. Humanitární úkol obilné dohody se tak ukázal jako fikce. To vše v pondělí řekl mluvčí Kremlu Dmitrij Peskov: “Bohužel část týkající se Ruska tyto Černomořské dohody dosud nebyla splněna, proto je její platnost ukončena. Jakmile bude ruská část dohod splněna, ruská strana se k realizaci této dohody okamžitě vrátí”. Ukončení dohody potvrdil i turecký prezident Erdogan - podle něj se dohoda “zapsala do historie”.

Parametry transakce

Dohoda uzavřená 22. července 2022 mezi Tureckem, OSN, Ruskem a Ukrajinou předpokládala pozastavení ruských a ukrajinských bojů v Černém moři v oblasti tří ukrajinských přístavů (Oděsa, Jižní a Černomořská). Ale hlavní věc - byl organizován bezpečný koridor přes Černé moře z těchto přístavů do Bosporu pro lodě vyvázející obilí (s jejich kontrolou inspektory společného koordinačního centra vytvořeného pod záštitou OSN v Istanbulu za účasti Ruska a Turecka). Ruské straně bylo slíbeno následující:

1. Odblokování aktiv zablokovaných v Evropě a účtů ruských společností souvisejících s výrobou a přepravou potravin a hnojiv.
2. Zrušení zákazu přístupu do přístavů lodí převážejících ruské obilí a hnojiva.
3. Zrušení omezení pojištění a zajišťování lodí převážejících ruské obilí a hnojiva a samotných nákladů.
4. Přepojení “Rosselhozbank” na mezinárodní platební systém SWIFT.
5. Obnovení provozu čpavkovodu Togliatti-Oděsa.
6. Zrušení zákazu dodávek zemědělské techniky, náhradních dílů do Ruska a obnovení servisu dodané techniky.

Dohodu podepsali v Istanbulu generální tajemník OSN António Guterres, ukrajinský ministr infrastruktury a ministři obrany Turecka a Ruska.

Situace na světovém trhu s potravinami

Když došlo k dohodě, situace na světovém trhu s potravinami skutečně vypadala hrozně. Růst cen obilí (a potravin obecně) na pozadí počínajícího konfliktu na Ukrajině výrazně zrychlil. V březnu 2022 se souhrnný index cen FAO (food Agricultural Association OSN) vyšplhal na 160 (index obilovin se přiblížil 170 a index cen rostlinných olejů překročil 210). Přitom například v obchodu s pšenicí byl loňský rok (sezóna 2022 - 2023, právě v době platnosti dohody o obilovinách) rekordní.

Uzavření dohody přispělo k normalizaci situace na trzích. A situace s potravinami se letos objektivně zlepšuje. Na konci července byla celosvětová prognóza produkce obilovin FAO v roce 2023 zvýšena o 5,9 milionu tun (0,2%) ve srovnání s předchozím měsícem a v současnosti je to rekordních 2819 milionů tun. Světová produkce fermentovaného obilí je pro rok 2023 předpovídána o 2,9% vyšší než v roce 2022.

V červnu 2023 byl průměr indexu cen obilovin FAO 126,6 bodu, což je 2,7 bodu (2,1%) pod

květnovým ukazatelem a až 39,7 bodu (23,9 %) pod loňským rekordem. Pokles hodnoty tohoto indexu v tomto měsíci souvisí s poklesem světových cen všech hlavních obilovin. Nejvýrazněji meziměsíčně klesly ceny obilovin - o 3,4 %.

Světové zásoby obilí na konci sezóny 2023 - 2024 podle předpovědi FAO vzrostou o 2,3 % na 878 milionů tun. Předpokládá se také nárůst o 1,1 milionu tun (0,2 %) objemu světového obchodu s obilím.

Ukrajina po vypovězení dohody o obilí

Ukrajina má zájem na zajištění vývozu obilí, protože to umožňuje udržet zemědělský sektor země nad vodou a také poskytuje daňové příjmy do rozpočtu. Pro Kyjev je důležitý i vstup měny do země z vývozu obilí. Od srpna 2022 do června 2023 Ukrajina vyvezla 50,6 milionu tun obilí. Obilí bylo vyváženo železnicemi, automobilovou dopravou, říčními přístavy a mořem. Díky obchodu s obilím bylo přes moře vyvezeno 32,8 milionu tun.

Ukrajina dostala za vyvezené obilí 9,8 miliardy dolarů. Vývoz po souši (železniční a nákladní doprava) přinesl 2,1 miliardy dolarů. Přeprava přes říční přístavy vynesla 2,2 miliardy dolarů. A 5,5 miliardy dolarů přinesl obchod s obilím.

Její zrušení by citelně zasáhlo finance Ukrajiny. Navzdory finanční pomoci Západu země stále postrádá měnu. Ukrajina většinou dostává pomoc dodávkami zbraní, různého vybavení (zdravotnického, energetického), komunikačních prostředků atd. a peníze vyčleněné na tuto pomoc zůstávají v dárcovských zemích.

Ukrajina se ale v situaci zrušení dohody o obilovinách nestará jen o peníze, jinak by tak pilně neprovokovala Rusko k jejímu vypovězení. V předvečer 17. července se na Ukrajině zintenzivnily rozhovory, že zachování obilné dohody je možné i bez Ruska. Lodě s obilím se prý mohou pohybovat mimo námořní ekonomickou zónu Rumunska, Bulharska a Turecka. To vše jsou země NATO. A pokud, jak se říká, pošlou na trasu minolovky, aby ochránily lodní dopravu před plovoucími minami, budou schopni chránit i bezpečnost lodní dopravy v nejširším slova smyslu. Ve skutečnosti tyto úvahy nejsou ani tak o vývozu obilí, jako spíše o hlavním snu vedení Ukrajiny - zapojení NATO do války s Ruskem.

Evropa: a chce a bije

V Evropě nyní není jednota ohledně ukrajinského obilí. Když došlo k dohodě, Evropa měla zájem o vstup levného obilí z Ukrajiny. Na pozadí cvalů cen plynu a elektřiny, které se kvůli této vlastní výrobě hnojiv snížily, začaly růst ceny obilí (a zároveň chleba) a živočišná výroba čelila rostoucím nákladům. V této situaci se levné ukrajinské obilí hodilo pro vlastní chov zvířat (v Polsku se díky němu dokonce zvýšila populace kuřat a prasat), zajistilo přijatelné náklady na výrobu krmiv a přispělo ke stabilizaci trhu s potravinami.

Ale toto obilí vytvořilo konkurenci pro evropské pěstování rostlin. Polsko (stejně jako Slovensko a Rumunsko) se nyní obává problémů svých zemědělců, kteří trpí přílivem levného obilí z Ukrajiny. Východisko ale vidí v prodloužení zákazu dovozu ukrajinského obilí ze strany EU. Takový zákaz byl zaveden od 2. května do 5. června a poté prodloužen do 15. září. Podle tohoto zákazu je volný prodej ukrajinského obilí (pšenice, kukuřice, řepky a slunečnice) povolen bez jakýchkoli kvót ve všech zemích Evropské unie s výjimkou pěti východoevropských zemí: Bulharska, Maďarska, Polska, Rumunska a Slovenska.

Farmáři těchto zemí si však stěžují, že i tranzit ukrajinského obilí povolený přes jejich území má negativní dopad na domácí trhy: část obilí se nedostane na hranice a prodává se uvnitř těchto zemí, jako je dovezená ze střední a západní Evropy. I s ohledem na zákaz, který zavedla Evropská komise, dovoz obilí do Polska v prvních čtyřech měsících roku 2023 meziročně vzrostl 168krát (přičemž kukuřice je 300krát a pšenice 610krát).

Ukončení dohody o obilí přinutí Ukrajinu ještě více usilovat o obnovení/pokračování vývozu obilí pozemními trasami. Pro východoevropské země je proto důležité pokračování dohody o obilí.

Turecko - obrat na Západ

Jak známo, na jaře už Rusko dohodu prodloužilo a bylo to jasné gesto směrem k tureckému prezidentovi Erdoganovi. A to přineslo výsledek. Turecká opozice, naladěná výrazně méně proruský,

volby prohrála. Recep Tayyip Erdogan zůstal prezidentem. V hospodářské politice Turecka a jeho zahraniční politice však došlo k velkým změnám. Erdogan byl nucen obnovit vládu, ve které si své posty udrželi pouze ministr zdravotnictví Fahrettin Koja a ministr cestovního ruchu a kultury Mehmet Nuri Ersoi. Zbylých 15 portfolií dostali noví lidé. A polovina z nich má západní vzdělání a dobré kontakty buď v USA, nebo ve Velké Británii, nebo v EU.

Je to také viceprezident Jevdet Yilmaz, který získal magisterský titul v mezinárodních vztazích na University of Denver, který byl dříve zodpovědný za vztahy Turecka s EU. To je i nový turecký ministr zahraničí Hakan Fidan (bývalý šéf Národní zpravodajské organizace MiT), který má dobré vztahy s řadou šéfů britské MI6. Do čela ministerstva financí se vrátil Mehmet Šimşik, který tento úřad vedl v letech 2009 – 2015. Získal prestižní západní vzdělání a je odborníkem, kterému důvěřují západní investoři.

Nový kabinet vážně změnil kurz domácí i zahraniční politiky. Prudce (z 8,5 na 15 %) se zvýšila sazba centrální banky. Zvýšené byly daně. Turecko oznámilo, že souhlasí se vstupem Švédska do NATO. Oznámilo, že je připraveno postavit na Ukrajině továrnu na výrobu bayraktarů. Osvobodila a předala Ukrajině internované velitele pluku Azov v Turecku.

Erdogan zároveň tvrdí, že Turecko se nehodlá od Ruska odvracet. Tvrdí, že doufá ve spolupráci s Ruskem při výstavbě jaderné elektrárny. Erdogan navíc nejednou řekl, že doufá v zachování dohody o obilí. Každopádně Turecko bylo jedním z hlavních příjemců této dohody.

USA: podřídit Turecko, nebo rozvrátit

Na budoucnost obilné dohody má postoj USA vliv, protože na vývoji ukrajinského konfliktu velmi závisí tato země. A rozhodující vliv USA mají nejen na ukrajinské úřady, ale i na vlády většiny evropských zemí a také na vedení EU a NATO.

Pokud jde o Turecko, zdá se, že USA se s Erdoganem dohodly ještě před tureckými prezidentskými volbami. Každopádně americká podpora opozice byla spíše formální a snaha zorganizovat v Turecku majdan a zpochybnit výsledky voleb nebyla vůbec přijata. V tomto kontextu se Erdoganův obrat “na Západ” jeví jako naplnění z jeho strany dříve dosažených dohod.

K tomu ho samozřejmě donutila složitá situace v turecké ekonomice. Ale tolik peněz, kolik je potřeba k vyřešení všech problémů Turecka (což je v krátkodobém horizontu 100 miliard dolarů a celkově více než 400 miliard), USA Turecku nedají.

Cílem Američanů však nemusí být vůbec pomoc Erdoganovi. Pokud se ekonomická situace v této zemi zhorší, může současný prezident přijít o moc. A pak... Strategickými cíli USA v Turecku může být buď změna tureckého zahraničněpolitického kurzu z nezávislého na prozápadní. Pokud se to podaří, Turecko přestane podporovat paralelní dovoz a začne zavádět sankce proti Rusku.

Pokud USA hodlají přejít na konfrontaci s Čínou, jejich cílem by mohlo být vybudování odstrašujícího oblouku na západních a jižních hranicích Ruska. V tomto případě lze za úspěch pro Washington považovat nejen připojení Ankary ke konfrontaci EU (a NATO) s Ruskem, ale také rozpad Turecka s jeho následnou chaotizací (jak tomu bylo v Iráku, Libyi a jak se málem stalo v Sýrii). V případě rozpadu Turecka se paralelní dovoz zastaví sám (stejně jako dodávky plynu a platby za jaderné elektrárny).

V takovém scénáři by zastavení obilné dohody bylo dokonce na ruku Washingtonu, jako krok, byť jen trochu, ale zvyšující Erdoganovy ekonomické problémy. To však neznamená, že USA nebudou veřejně vystupovat proti ukončení dohody.

Rusko: odmítnutí zbytečné dohody

Vzhledem k tomu, že Rusko z obilné dohody nedostalo téměř nic, odchod z ní by pro zemi znamenal jen malou změnu. V době, která uplynula od začátku zavedení sankcí, Rusko nejen zavedlo paralelní dovoz, ale také zorganizovalo vývoz. Jde jak o ropný export s pomocí “šedé flotily”, tak o přeorientování dodávek uhlí a hnojiv. A konečně, v minulém čase byl nově organizován i vývoz obilí z Ruska, včetně koridoru “sever – jih” přes Kaspíi a Írán. Blíží se dokončení stavby čpavku Togliatti-Taman (alternativního odstřelu), který prochází celým ruským územím.

Pokud jde o ztráty dodávek ukrajinského obilí Turecku, mohou být (při správném chování Ankary) nahrazeny dodávkami obilí ruského. Možná Turci nebudou dostávat takovou slevu, jakou jim dali

ukrajinští exportéři, ale i tak bude ruské obilí s ohledem na logistiku levnější než jiné dostupné možnosti.

A ještě jedna úvaha. Ruská ofenzíva, která by měla začít po neúspěchu protiofenzívy OSU, se může vyvíjet i směrem k Oděse. Ukončení dohody o obilí zlikviduje demilitarizovaný koridor v Černém moři a rozvazuje Rusku ruce pro jakoukoli akci na moři (včetně možného výsadku nebo podpory z moře pozemní ofenzívy).

Ekonomické důsledky ukončení dohody o obilí

Zastavení vývozu obilí po moři z Ukrajiny bude mít zvýšené dopady na ceny komodit na burze — což se již stalo. Jde především o kukuřici a pšenici — lídry mezi nomenklaturou obilí vyvezeného v rámci dohody přes černomořský koridor (kukuřice byla vyvezena 16,9 milionu tun, pšenice 8,9 milionu tun). Cena pšenice se ale od konce dubna do poloviny června pohybovala v rozmezí 680 - 575 dolarů za tunu s krátkodobým nárůstem na 750 dolarů na konci června (podle předpovědi FAO o poklesu světového obchodu s pšenicí). Nyní se prognóza naplňuje a ceny opět porostou. A kukuřice se možná jen vrátí k cenové hladině, která existovala před posledním poklesem (tj. ze současných 515,5 USD za tunu na 650 USD).

Pokud se podíváme na země příjemců ukrajinského obilí, Čína (1. místo — 7,96 milionu tun), Egypt (6. místo — 1,55 milionu tun, Bangladéš (7. místo — 1,07 milionu tun) a další vůči Rusku přátelské země zvýší nákupy ruského obilí, jehož překážky vývozu na Západ nikam nezmizely. Tyto překážky ale přestaly být kritické pro dodávky do zemí, s nimiž se obchod Ruska v posledních měsících vyvíjí. Ve skutečnosti nic nebrání Rusku prodat i Turecku (3. místo, 3,24 milionu tun) své obilí. Pro všechny, kteří těžili z dohody o obilí, ruský vývoz obilí nestačí. Ale ani to není potřeba. **Obilná dohoda Rusku nic nepřinesla a nyní je Rusko svobodné ve výběru, s kým obchodovat se svým obilím a koho nechat o samotě se světovým trhem.**

[ZDROJ](#)